

OSMAN HAMDI BEY

DEVLET GÜZEL SANATLAR AKADEMİSİ

24 Şubat 1967

**Bu Broşür Osman Hamdi Bey'in 57'nci
ölüm yıldönümü vesilesiyle hazırlanmıştır.**

OSMAN HAMDİ

Türkiyede geçen yüzyılda yetişen, kültür alanında önemli işler başarmış üç beş kişiden birisi de Osman Hamdi Beydir. Şimdiye kadar daha çok «Müzeci Osman Hamdi Bey» diye tanınan bu değerli insan, yeniden yaratırcasına müzeye yaptığı büyük hizmeti, arkeolojik çalışmaları, Güzel Sanatlar Akademisini kurması ve bütün bunların yanında bir ressam olarak taşıdığı sanatçı hüviyeti ile; «kültür alemdarlarımızdan biri» sayılmaya hakkıyla lâyık bulunmaktadır.

Osman Hamdi 1842 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Babası elçilik, bakanlık ve başbakanlık etmiş Ethem Paşa idi. Ethem Paşa, o devirde pek ender rastlanan Avrupada öğrenim yapmış devlet adamlarımızdan biri olduğundan, oğullarının da Batı kültürü ile yetişmesini istemekteydi. Bu sebeple büyük oğlu Osman Hamdi'yi hukuk öğrenimi için Paris'e yollamıştı. Osman Hamdi bir taraftan hukuk öğrenimine devam ederken bir yandan da Güzel Sanatlar okulunda resim dersleri almaya başladı. Zamanın ünlü ressamlarından Gérôme ve Boulanger'nin atölyelerinde çalıştı. Benliğindeki sanatçı ruh, nasıl onu hukuk öğreniminin yanibaşında resim atölyelerine koşturmuşsa, aynı heyecan hayatının sonuna kadar da palet ve fırçasını yanından ayırttırmadı. Kardeşi Halil Ethem'in; «hayatının son zamanlarına kadar her gün bir kaç saatını resime hasrederdi» şeklindeki cümlesi, bu konuda, en yakın şahidin ifadesidir.

Osman Hamdi 1869 da memlekete çağrılınca kadar Paris'te on iki sene kaldı. Bu müddet, Batı düşüncesini benimsemeye yetecek ölçüdeydi. Ve zaten yetmişti de.

Türkiye'ye gelince, Bağdat vilâyeti Umuru Ecnebiye Müdürlüğüne tayin edildi. Batı'da öğrenim gören bu sanatçı ruhlu genç, Bağdat'a seve seve gitti. Orada Mithat Paşa gibi bir değerlin vali olarak bulunması, Osman Hamdi için iyi bir şanstı. İki aydın kafa gayet iyi anlaştı. Vali Mithat Paşa ile maiyetindeki umuru ecnebiye müdürü arasında samimi ve ahenkli bir çalışma mevcuttu. Osman Hamdi Bağdat'ta resmi mesaisinin dışında resim çalışmalarına devam etti.

1871 de İstanbul'a dönünce sarayda dışişleri protokol müdür yardımcılığıyla görevlendirildi. Bu görevdeyken Viyana'da açılan milletlerarası sergiye hükümet komiseri olarak gönderildi. Bulunduğu işlerde başarı sağlıyan Osman Hamdi

daha sonra bir kaç göreve daha tayin edildi. 1877 yılında Beyoğlu Altıncı Daire Belediye Müdürlüğüne getirildi. Bu görevden Osmanlı - Rus harbinin sonunda çekilerek resimle meşgul olmaya başladı.

İşte bu devrede onun, iki resim sergisine katıldığını görüyoruz. Memleketimiz için henüz pek yeni bir hareket olan ve Hamdi Beyin de eser verdiği sergilerden biri 1880 eylülünde Tarabya'da, diğeri de 1881 nisanında Tepebaşı'nda açılmıştı. Yerli ve yabancı bazı sanatçıların katıldığı bu sergilerde eserleri üzerinde en çok durulan ve kendisinden en fazla bahsedilen kimse Osman Hamdi Beydi. 1880 deki sergisini uzun boylu anlatan bir yazıda onun için şöyle dendiği görülüyordu :

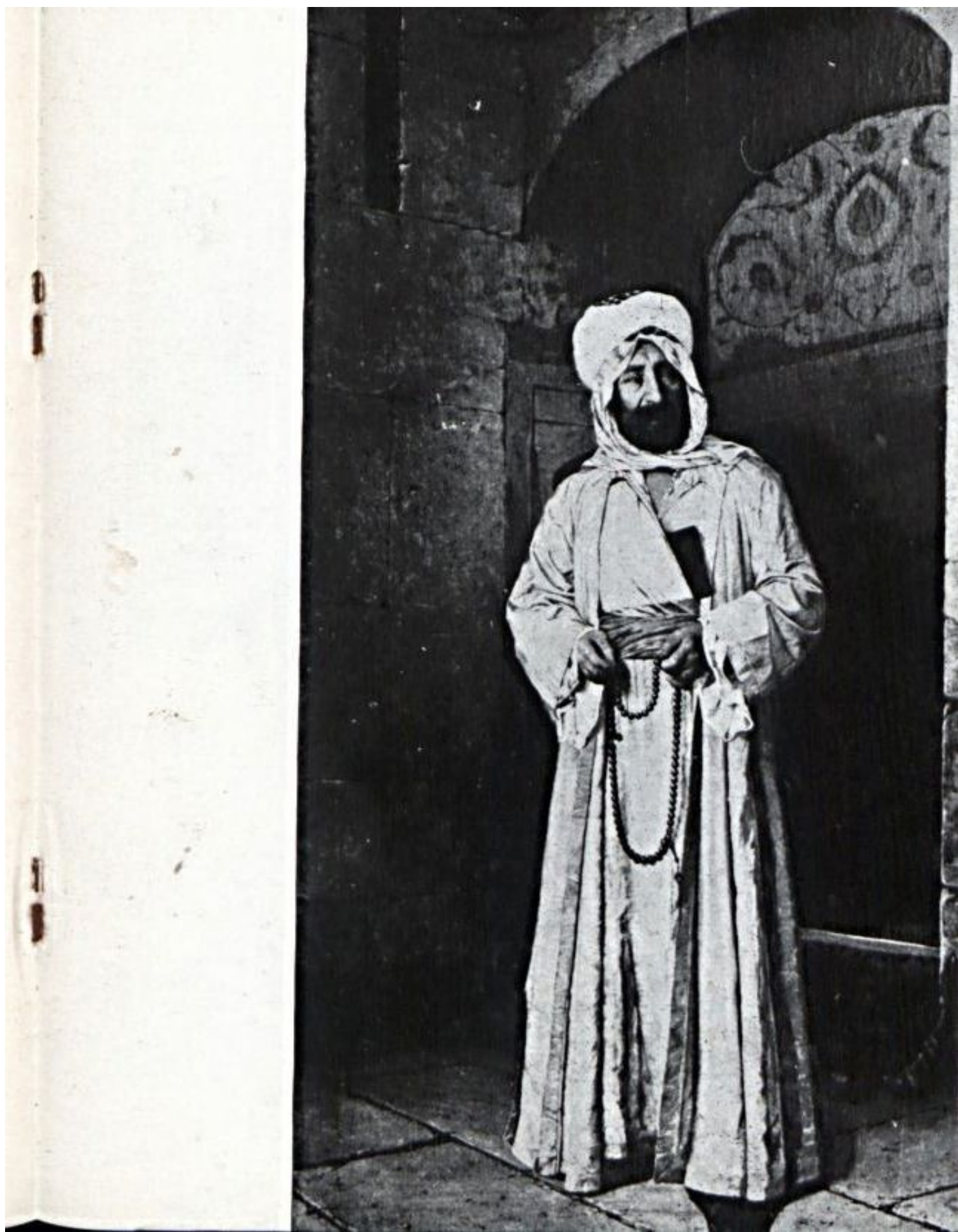
«... Şimdiki halde dahi müşarileyhin mehareti hakikaten sar'atı anlayanlar nezdinde fevkalâde takdir olunmalıdır ve takdir olunur. Yalnız İstanbul ve İngiltereden kendi âsârına rağbet gösterilmekle kalmıyor. Haber aldığımız göre Avusturya Sanayii Nefise Müzesinin müdürü, Çelebi Sultan Mehmed türbesini irae eden levhası hakkında Osmanlı gazetesine yazdığımız bendi ba'de-l-mütalâa ol ressam-ı mahire bir mektub yazıb tarih-i osmanînin bu sahifei cemilesini mubayaa ve anı müzeye vaz'etmeği teklif etmiştir.

Demek oluyorki Hamdi Beyin ressamlığının memleketimiz için şeref olduğuna hükmetmekte haklı imişiz.»

Osman Hamdi Bey, idarî işlerde başarı göstermekle beraber esas itibariyle bir kültür adamı idi. Onun bu yönünün, devrin devlet adamları tarafından gayet iyi şekilde farkedilmiş olduğunu, Hamdi Beyin 4 eylül 1881 de müze müdürlüğüne tayininden anlıyoruz.

Onun müze müdürlüğüne tayini ile; hem müze hem de Hamdi Beyin önünde yeni bir çıkır açılmış oluyordu. Bu çıkır, müze için; kısa zamanda muazzam bir müzenin doğması, Hamdi Bey için de; milletlerarası üne sahip bir müzeci ve arkeoloğun ortaya çıkması sonucunu verecekti.

Hamdi Bey büyük bir gayretle müzeciliğe sarıldı. Ruhu ile bağlı olduğu resmi ihmal edecek kadar kendini müzeciliğe verdi. Müzeye uygun bir bina yaptırılmasından eserlerin kataloğunun hazırlanmasına, Türk müzeciliği için hayatî bir konu olan «Eski Eserler Yönetmeliği» nin çıkarılmasından, bizzat katıldığı arkeolojik kazılarla müzenin eser yönünden fevkalâde zenginleş-

tirilmesine kadar her şeyi ile meşgul oldu.

Türkiyede müzecilik 1852 de başlamakla beraber, Hamdi Beye gelinceye kadar müze, bir eski eserler yığınının ibaretti. Müzenin başında bulunmuş yabancı müdürler, bir Alman yazarının dediği gibi, «İstanbul'u önemli bir sanat merkezi haline getirmekten ziyade kendi memleketlerindeki müzeleri zenginleştirmek gayesini güdüyorlardı.» Hakikaten memleketin tarihi zenginlikleri kolaylıkla yurt dışına çıkarılabilmekteydi. Eski eserleri devlet malı sayan ve bunların yurt dışına çıkarılmasını yasaklayan «Eski Eserler Yönetmeliği» ni 1884 de çıkarttırmak suretile bu işi bir hayli önliyebildi.

Osman Hamdi Beyin müzecilikte asıl dikkati çeken ve adının yurt dışında duyulmasına yolaçan gayretleri memleketin muhtelif yerlerinde yaptığı arkeolojik kazılardır. Bu çalışmaları üzerine, ilk defa bir Türk arkeoloğunun ismi Avrupa ve Amerika ilim çevrelerinde duyuldu. Bulunan kıymetli eserlerle zenginleşen İstanbul müzesi kısa zamanda dünyanın önemli müzeleri arasında yer aldı.

Yeni elde edilen eserlerin mevcut binalara sığması imkânsızdı. Hamdi Bey, bu yönde de harcadığı gayretlerle, arkeoloji müzelerinin şimdiki muazzam binasının meydana gelmesini sağladı.

Osman Hamdi Beyin kültürel alandaki değerli hizmetlerinden birisi de, Güzel Sanatlar Akademisinin kuruluşunu hakikat haline getirmesidir. Paris'teki öğrenimi sırasında onu bir yandan da resim atelyelerine çeken sanatçı yaratılışı, daha sonra, kendi memleketinde de bu yolda bir şeyler yapmaya elbette sevkedecekti. Nitekim, Osman Hamdi'yi müze müdürlüğüne getirilişinden 118 gün sonra, yani 1 ocak 1882 de Sanayii Nefise Mektebi Müdürlüğüne tayin edilmiş görüyoruz. Bu tayin Türkiyede bir akademinin kuruluşunun işaretiydi. Gerçi bu yolda daha önce de bir teşebbüs mevcuttu. 1877 yılında, resim ve mimarlık alanında öğretim yapacak bir okulun açılmasına dair padişahın onayından dahi geçmiş bir emir çıkmakla beraber, böyle bir okulun açılışı tahakkuk edememişti. Ama bu defa Güzel Sanatlar Akademisi kuruluyordu.

Hem Müze hem de Sanayii Nefise Mektebi (Güzel Sanatlar Akademisi) müdürü olan Osman Hamdi Bey, Akademinin faaliyete geçebilmesi için ilk iş olarak bina yaptırmaya çalıştı. Ödenek temini ve inşaaata girişilmesi işleri pek sür'atli şekilde yürütüldü.

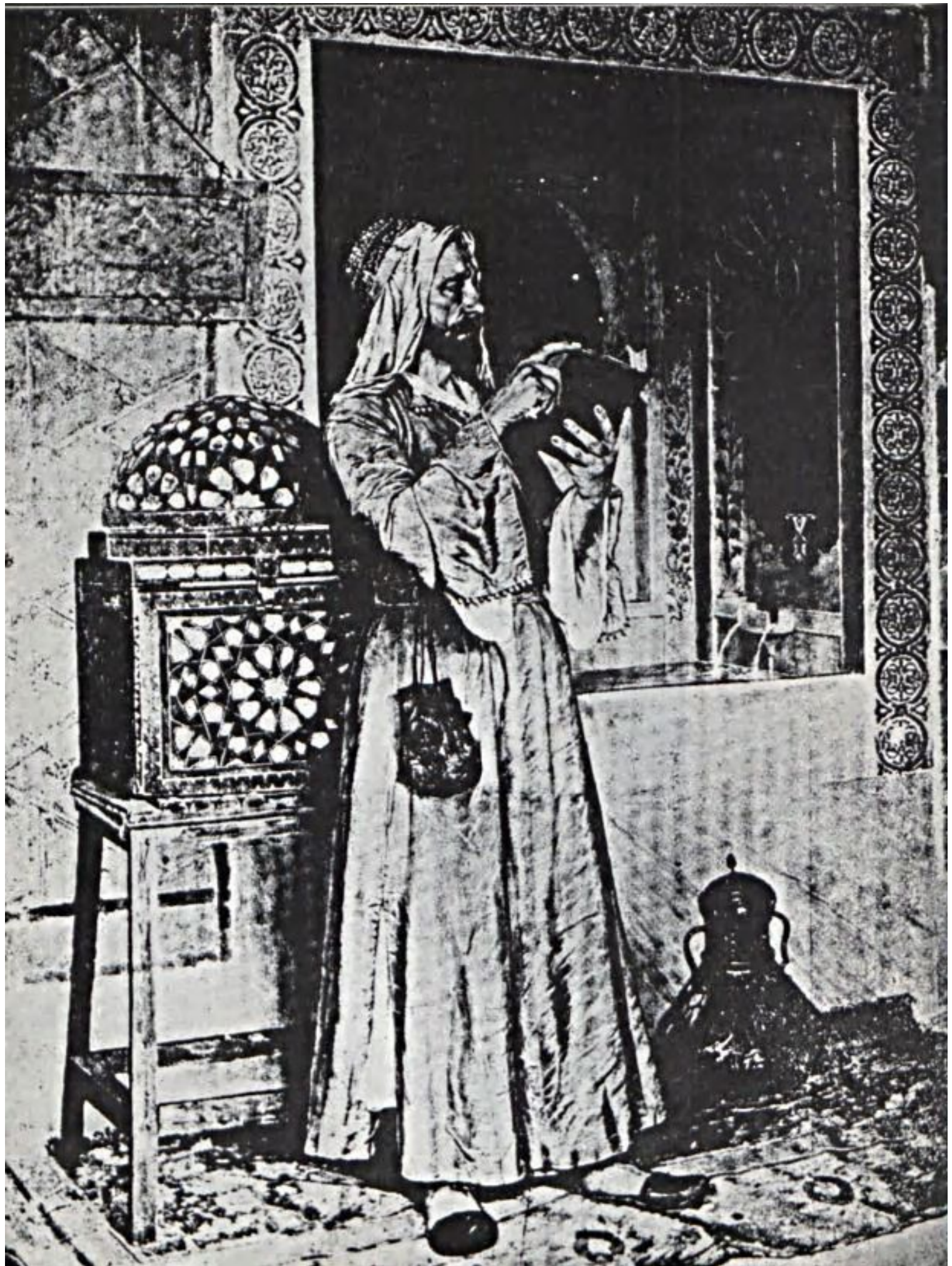
Ve bir seneden daha kısa zamanda inşaat biterek, beş adet ders ve işhane yani sınıf ve atölyeden ibaret ilk akademi binası öğretime hazır hâle geldi. Bu arada pek sıkı çalışma içinde olan Hamdi Bey, bir dostuna yazdığı mektupta şöyle diyordu: «Size sık mektup yazamıyorsam bu, bina etmekte olduğumuz mektep ve teşkilâtlandırmak için uğraştığım güzel sanatlar servisinden ileri gelmektedir. Buna resmi de katacak olursanız kendime fazla vakit kalmıyacağını anlarsınız. Akşamları yorgunluktan bitkin bir halde eve dönüyorum, o kadar ki iki aydan beri babama Viyana'ya bile mektup yazamadım».

Akademiye bina yaptırılırken bu yepyeni öğretim müessesesine öğretmen temini konusu da beraberce ele alınmıştı. Şüphesiz öğretmen bulunması işi, bina konusundan çok daha önemliydi. Ama Hamdi Bey gibi çalışkan ve başarılı insan bunun da üstesinden geldi. Onun Sanayii Nefise Mektebi Müdürlüğüne tayininden 36 gün sonra, okul inşası ile öğretmen ve idarecilerinin maaşlarına harcanacak para hazır haldeydi. Bina tamamlandığı sırada öğretmen temini konusu da yoluna girmişti. Bunlar sür'atle olumlu sonuca bağlanınca 3 mart 1883 de Sanayii Nefise Mektebi yani Güzel Sanatlar Akademisi açılıp öğretime başladı. Hamdi Bey, ilk tayininden itibaren 28 sene müddetle Sanayii Nefise Mektebi Müdürlüğünde bulundu.

Osman Hamdi Bey hayattayken çalışmalarının takdirle karşılanışını gören bahtiyarlardandır. Bilhassa müzeciliği, buna bağlı olarak arkeolojik çalışmaları, yayınları, Batı'da dikkat ve hayranlıkla izlenmişti. Bu takdirin bir ifadesi olarak pek çok devlet kendisine şeref pâyeleri, madalya ve nişanlar tevcih etmişti. Nitekim Hamdi Bey'e üç Alman ve iki İngiliz üniversitesinden «Fahri Doktor» pâyesi verilmiş bulunuyordu.

Durup dinlenmeden çalışan bu çok yönlü büyük adam, şeref dolu hayat sayfeleri ortasında memlekete Arkeoloji Müzeleri ve Güzel Sanatlar Akademisi gibi iki müessese kazandırmış, Türk resim sanatına değerler katmış bir kimse olarak nihayet 24 şubat 1910 da hayata gözlerini yumdu. Hamdi Bey, memleketine yaptığı büyük kültür hizmetinin huzur uykusunu, vasiyeti gereğince defnedildiği Gebze'ye bağlı bulunan deniz sahilinde Eskihisar köyündeki malikânesinin bahçesinde çam ve servilerin gölgelediği bir tepecikte uyumaktadır.

Mustafa CEZAR

Sergide teşhir edilen eserler

1 — Şehzâde Camii Türbesi	(Resim ve Heykel Müzesin'de)		
2 — Türbe Kapısı önünde konuşan hocalar	*	*	*
3 — Portre : Bir İtalyan kıızı	*	*	*
4 — Ahmet Refik Bey'in Portresi	*	*	*
5 — Cami önünde Sarı Cübbeli Adam	*	*	*
6 — Mimosalı Kadın : Hamdi Bey'in hanımı Nâile Hanım	*	*	*
7 — Kadın portresi : Hamdi Bey'in kıızı Leylâ Hanım	*	*	*
8 — Hamdi Bey'in Oğlu Edhem Bey'in çocukluk portresi.	*	*	*
9 — Pembe şapkalı çocuk : Hamdi Bey'in oğlu Ethem Bey'in çocukluk portresi	*	*	*
10 — Genç Erkek portresi : Edhem Bey'in gençlik portresi	*	*	*
11 — Fesli çocuk portresi	*	*	*
12 — Venedik'ten manzara	*	*	*
13 — Şehzâde Lâhitleri	*	*	*
14 — Gebze'den manzara	*	*	*
15 — Kadın portresi	*	*	*
16 — Desen (kadın portresi)	*	*	*
17 — Küçük bir etüd	*	*	*
18 — Poşat	*	*	*
19 — Osman Hamdi Bey'in Çallı İbrahim tarafından yapılmış portresi	*	*	*

20 — Hamdi Bey'in kızı Nazlı Hanımın portresi.	(Hamdi Bey'in Torunu Sayın Cenan Sarç'ın koleksiyonundan)
21 — Hamdi Bey'in hanımı Nâile Hanımın portresi	* * * * *
22 — Eskihisar'dan manzara	* * * *
23 — Hamdi Bey'in Torunu Nimet Hanımın portresi.	(Hamdi Bey'in Torunu Sayın Cenan Sarç'ın koleksiyonundan)
24 — Despina'nın portresi.	* * * * *
25 — Câmi	* * * * *
26 — Hamdi Bey'in Kızı Nazlı Hanımın portresi.	* * * * *
27 — Hamdi Bey'in hanımı Nâile Hanımın portresi.	* * * * *
28 — Hamdi Bey'in Yeğeni Tevfik Bey'in portresi.	(Hamdi Bey'in yeğenlerinden sayın İsmet Karadoğan'ın koleksiyonundan)
29 — Hamdi Bey'in Yeğeni Tevfika hanımın çocukluk resmi	* .. * * * *
30 — Hamdi Bey'in Câmi önünde kendi resmi	(Hamdi Bey'in Yeğenlerinden sayın Belkıs Cevat Ezine'nin koleksiyonundan)
31 — Harem'den (Hamam kısmı)	(Sayın Kâmuran Bilimer koleksiyonundan)
32 — Mütalâa	(Union Française'den)
33 — Çeşitli etüd ve resimler (Beş Çerçeve içinde 25 adet)	(Sayın Ord. Prof. Dr. Arif Müfit Mansel koleksiyonundan)

1842 - 1910